

inspiraci ve věčném boji mezi dobrou a zlou církví. Na katolické straně se zase Johannes Cochlaeus pokusil odepřít bloudícím luteránům jakékoliv historické kořeny, když popsal Jana Husa jako sice neposlušného, teologicky však téměř ortodoxního muže.

Systematické překračování chronologických i geografických a jazykových hranic patří k nejsilnějším stránkám Haberkernovy knihy. Názor, že rok 1500 či 1517 by neměl představovat žádnou neprostopupnou hranici badatelských projektů a kladených otázek, je dnes v dějepisceví převládajícím míněním. Přece však se najdou jen nečetné studie, které přinášejí široce založenou strukturální komparaci jasně vymezených fenoménů na obou stranách epochální hranice. V tomto případě je zásluha o to větší, že se tu problematika české reformace dostává do dialogu s klasickou reformací německou. Vytýkat věcné nepřesnosti se tak jeví až malicherným, ostatně takových míst je v knize minimum. Upozorníme jen na záměnu Roudníků za Roudnici (s. 138) a na tvrzení, že vysluhování eucharistie v Betlémské kapli vyjednal až Jan Hus (s. 8 a 11; sloužení mší podle libosti předpokládá už zakládací listina z roku 1391).

Cíl své monografie popisuje Phillip Haberkern takto: pochopit, jak připomínka tohoto „kacířského světce“ napomohla k vytvoření dvou církví, které stály v opozici k Římu. Aby vytčeného cíle dosáhl, autor záměrně omezuje tematické okruhy, kterými se hodlá zabývat. Poukazuje na to, že vědomě ponechal stranou radikální proudy v Čechách i v Německu, jednotu bratrskou a Tomáše Müntzera. Ještě zásadnějším rozhodnutím bylo Čechy kolem roku 1500 zcela opustit a soustředit se nadále jen na německé země. Utrakvismus se samozřejmě vyvíjel dále: souběžně vzniklá a téměř ve stejnou dobu publikovaná knižní rozprava Oty Halamy sleduje Husův druhý život v Čechách a na Moravě až do rekatolizace na začátku 17. století, přičemž naopak nechává stranou luterány v Říši (viz SMB 7, 2015, s. 322–326). Pozoruhodné však je, že tam, kde obě knihy pojednávají stejnou problematiku, dospívají ke shodným závěrům ohledně fází a těžišť Husovy *memorie*.

Phillip Haberkern se soustředil na jádrová společenství obou hnutí ve formativní etapě jejich vývoje. Zpracoval přitom obdivuhodné množství písemných pramenů. Využil také pramenů výtvarných, byť systematickou ikonografickou analýzu dochovaného materiálu nepodnikl. Důkladně však rozkrývá kontext jednotlivých forem vzpomínání na Jana Husa, takže jeho kniha místy přerůstá ve stručné dějiny střeoevropských reformací. Ostatně autorova erudice a koncepční

myšlení ho kvalifikují k tomu, aby standardní dějiny české reformace v anglickém jazyce jednou sepsal. Prozatím postava Jana Husa nabídla Phillipu Haberkernovi příležitost osvětlit formování tradice, které pomohlo dvěma náboženským hnutím vyvinout se v církve. Přínos jeho knihy nesouvisí pouze s tím, že Husův druhý život je stále nedostatečně probádaným fenoménem. Kde chybí badatelská vize, ani archivní prameny nic nezmohou. To však není případ monografie *Patron Saint and Prophet*. Přemýšlivě formulované odpovědi na jasně položené otázky činí z této práce výtečnou knihu, která se v nejlepší slova smyslu vymyká z rozsáhlé husovské produkce posledních let.

PAVEL SOUKUP

Česko-polské kazatelské vztahy ve středověku, edd. Krzysztof BRACHA – Martin NODL, *Filosofia*, Praha 2016 (= *Colloquia mediaevalia Pragensia* 16)

150 s., ISBN 978-80-7007-451-0

Výzkum středověkého kazatelství se těší v poslední době poměrně značné oblibě v České republice i v Polsku. Dokladem toho je sborník, který navazuje na společné zasedání českých a polských historiků v roce 2013. Mezi autory jsou v menší míře zastoupeni i filologové a autorský kolektiv doplňuje teolog. Příspěvkům psaným v mateřských jazycích autorů, ale ojedinele také anglicky a německy, předchází úvod editorů, který přehledným způsobem shrnuje přínos jednotlivých statí.

Téma uvedené v názvu knihy není odborné veřejnosti představováno zdaleka poprvé; už dříve byl konstatován vliv českého prostředí na polské kazatelství sklonku 14. a první poloviny 15. století, který pominul v souvislosti s husitstvím. Jednotlivé příspěvky jsou přínosné pro poznání různých aspektů pojednávané problematiky. Většina statí v knize se věnuje česko-polské kazatelské vzájemnosti, pouze několik málo z nich se soustředí výlučně na situaci v Čechách.

Velké pozornosti se ve sborníku dostává reformnímu kazatelství. Hned první dva příspěvky jsou věnovány Milíčovi z Kroměříže. Zdeněk Uhlíř definuje reformní kazatelství spíše jako literární žánr než jako diskurs spjatý s pokusem o reformu církve a vedle Milíče se zabývá zejména

Kunešem z Jilemnice. Zdůrazňuje, že oba kazatelé se vymezovali proti městskému prostředí, a u Milíčova díla konstatuje, že šlo kvůli pevné textové tradici a hojnému využití žánru exegetické homilie spíše o „vzdělávatelnou literaturu“ než o zpracování reálných kazatelských performancí. Krysztóf Bracha se věnuje textové transmisi Milíčova *Sermo de die iudicii* s přihlédnutím ke specifické redakci v rukopisu varšavské Národní knihovny III 3021, která vykazuje obsahové změny vzhledem k tomu, že se jedná o sbírku kázání *ad populum*.

Zuzana Lukšová provedla srovnání obsahu církevněsprávných opatření s věcným obsahem kázání ke kléru. Na základě výzkumu projevů Jana Husa a Stanislava ze Znojma z let 1405–1407 zjistila paralelitu témat v synodních statutech a v synodních kázáních, jež měla za účel především disciplinaci života farního kléru, zejména pokud šlo o zachovávání morálních pravidel, řádný oděv nebo svědomité konání liturgických úkonů. Pavel Soukup porovnával kazatelské dílo českých teologů Maříka Rvačky a Štěpána z Pálče, a to jak z hlediska jejich vystoupení na kostnickém koncilu, tak z hlediska jejich starších, málo prozkoumaných kazatelských projevů, které se svým vyzněním od jejich pozdějších názorů výrazně lišily. Při zkoumání „diskontinuity jejich kariér a postojů“ se zaměřil na postoj k wyclifismu a konciliarismu. Rvačka se projevoval jako jeden z nejvýznamnějších kazatelů *natio Germanica* a zaměřoval se především na reformu, zatímco v centru Pálčovy pozornosti byla především hereze.

Další příspěvky se věnují reakci polských kazatelů na husitství. Paweł Kras ukázal, že kazatelská polemika proti husitům významného krakovského intelektuála Stanislava ze Skarbimierze určená pro univerzitní prostředí užívala především obecných topoi protiheretických spisů a částečně se v ní projevilo autorovo právnícké vzdělání. Anna Zajchowska poté upozornila, že kázání dominikána Pawła Meysna z roku 1447 se věnovala abstraktním teologickým tématům a neobsahovala mravní naučení ani reflexi aktuálních církevněpolitických otázek.

Dvě stati hodnotí kázání Jana Silvana. Jan Stejskal se věnuje jeho víceméně konzervativním projevům z doby italského působení a připojuje i inventář jejich rukopisného dochování. Jerzy Kaliszuk zase nabízí přehled kazatelských souborů tohoto autora uložených v předválečných sbírkách Národní knihovny ve Varšavě; v nich byly zejména rukopisy vrácené v letech 1923–1934 ze Sovětského svazu, které byly ve velké většině zničeny nacisty v roce 1944. Soupis 27 rukopisů

ukazuje, že tento původem český autor byl v polských sbírkách zastoupen opravdu výrazně.

Ota Halama si všímá staročeských svátečních postil v husitství a utrakvismu do roku 1620. Jeho příspěvek reflektuje přerušení styků Čech s Polskem v důsledku husitství a také přetrvávající zájem o tradiční autory, který je v případě Jana Husa nebo Jakoubka ze Stříbra vysvětlitelný vlivem knihtisku; u Jana Rokycany bude ale třeba nalézt jiné zdůvodnění. Příspěvek Mieczysława Mejora se věnuje masopustním kázáním, která byla součástí quadragesimálií. Příspěvek je doplněn drobnou edicí vzorového kázání z vratislavského rukopisu IV Q 126. Tadeusz M. Trajdos na závěr pojednal o českém kupci Mikuláši Čechovi, který byl na přelomu 14. a 15. století dobrodincem dominikánů ve Lvově, v roce 1397 jim věnoval dům a 1406 rozsáhlou sbírku ostatků.

Recenzovaný sborník reprezentuje tradiční výzkum kazatelství ve středoevropském prostoru. Věnuje reprezentuje kazatelství, vlivům českého kazatelství na polské, přístupu kazatelů k církevní reformě a k herezím (včetně polemiky proti husitům), osudům českých kazatelů a vývoji jejich názorů nebo dlouhodobým proměnám kazatelského žánru.

JINDŘICH MAREK

DĚJINY UMĚNÍ

Císař Karel IV. 1316–2016. První česko-bavorská zemská výstava, edd. Jiří FAJT – Markus HÖRSCH, Národní galerie, Praha 2017

703 s., ISBN 978-80-7035-612-8

Za jeden z nejočekávanějších počínů karlovského jubilea roku 2016 lze jistě považovat výstavu „Císař Karel IV. 1316–2016“, na jejíž přípravě se podílely tři instituce: Národní galerie v Praze, Univerzita Karlova a Germanisches Nationalmuseum v Norimberku. Výstava byla prezentována nejen v Praze ve Valdštejnské jízdárně, ale následně také v severobavorské metropoli. Tomu odpovídá i vydání dvou jazykových verzí katalogu. Německá a česká mutace jsou shodné, odevzdané texty byly přeloženy bez dalších úprav.

Katalog je rozdělen na dvě části: odborné eseje a vlastní katalog. V rámci více než třiceti esejí se domácí a zahraniční badatelé zaměřili